

Iz (još) neobjavljene knjige

Jedan san Omara Hajama

Autor je čitaocima Oslobođenja omogućio da među prvima zavire u njegovu novu, još uvijek rukopisnu knjigu "Probuđeni heretici" • Ovo je prvi objavljeni tekst iz pomenutog djela

Miraš Martinović

Bijaše prolječno predvečerje. Ono ritetko koje odiše puninom života. Taman se bijah vratio iz Merva u Nišapur, gdje se vodahu nepoštedne borbe protiv slobodoumnih ljudi. I oko mene bijahu uveliko počeli da šire klevete moji protivnici.

Bijah na vrhuncu slave, a sa njom ide moć. Tako mi se bar činilo. Taman bijah završio reformu kalendara, koji je otvorio novu eru, nazvanu *Dželalovom erom*, po nadimku sultana Melihšaka, koji bijaše moj glavni mecena. Bijah napisao *Algebru* i druga djela iz matematike i astronomije.

Iza mene je već bila služba upravnika opservatorije u Isfahanu. Što bijaše velika čast. A na što posebno bijahu zavidljivi moji protivnici, koji nijesu birali načina da me ocrne. Pleli su oko mene paklene mreže. Tako uvijek biva kad zavist nadvlada razum. Tada obavezno slijedi vrijeme bezumlja. Osjećao sam kako dolazi to vrijeme.

Lak kao ptica

Lijepo prolječno predvečerje odagna sve ružne misli. S lahorom koji se pojavi, pa minu, učini mi se da minuse i one. Bijah lak kao ptica, dobih krila. Takva predvečerja sve tegobe odnose. Ali ne biva uvijek tako. I u predvečerju može početi zlo. Nema tu zakona, prema kome bi se čovjek upravljao.

Zastadoh ispred jedne grnčarske radnje. U čijem izlogu bijaše mnogo različitog posuda, spravljenog od gline, lijepo ukrašenog.

Gledah posude i divih se onome koji ih je izradio i koji je na njih utisnuo tako lijepe šare. Neodoljivo me vuklo, pa uđoh unutra. Razgledah detaljnije, oči mi se ne davahu odvojiti od lijepih posuda. Jedan vrč glineni posebno mi se lijepim učini. Prosto ne davaše da odem i da ga ostavim. Kao da se prilijepio uz mene. Kao da je bio dio mene.

Ne cjenjkah se mnogo sa grnčarem, kupih ga. I uputih čestitke za tako djelo. A on reče da ga nije on pravio. Da on samo prodaje. Da je trgovac.

Zadovoljan, otišao sam kući, u kojoj sam našao privremeno nastanjenje.

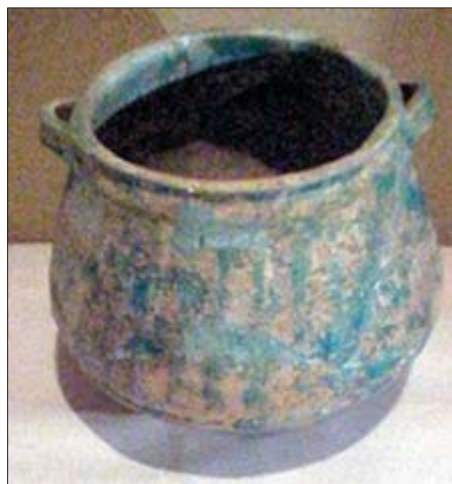
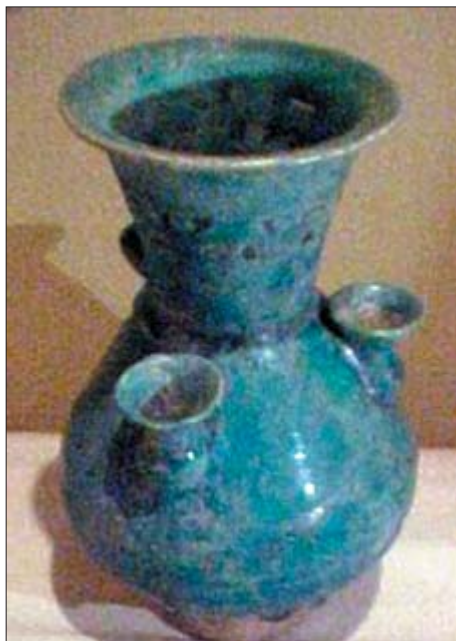
Umoran od dana koji bijaše minuo, odoh

Omar Hajam

PAKLENE MREŽE

Moji protivnici nijesu birali načina da me ocrne. Pleli su oko mene paklene mreže. Tako uvijek biva kad zavist nadvlada razum. Tada obavezno slijedi vrijeme bezumlja. Osjećao sam kako dolazi to vrijeme

u postelju. Brzo sam zaspao i usnio čudan san. Grnčarska radnja, ali ne ona u kojoj sam kupio vrč, iz kojeg sam prije spavanja popio nekoliko gutljaja nišapurskog vina. Da isprobam i vrč i vino.

Vidjeh u snu: velika radnja glinenih posuda, lijepo išaranih, raznih veličina. Veća od Nišapura. Bio sam zadivljen veličinom, izgledom i onim što se nudilo, na spolnjem izlogu i u unutrašnjim prostorijama. Nijesam se mogao nadiviti posudama i rukama koje su ih oblikovale.

- Gdje nalaze ovako kvalitetnu zemlju? - upitah.

- Nije u pitanju zemlja! - čuo se nečiji glas. Već ruke koje je mijese i prave od nje te posude.

- Jeste. Važna je i zemlja! - ču se glas koji je protivrečio ovome. - U zemlji sve spava, od nje je sve napravljeno.

- Zemlja i prah naših predaka predstavljaju dobar materijal za pravljenje posuda! Ovo kao da je izgovorio prodavac koji je prodavao sve te lijepe stvari. Poslije smrti, bićemo zemlja od koje će neki drugi grnčar praviti ove iste ili slične posude. Zato ne treba čekati, treba uživati u vinu. Treba se opijati, živjeti punim dahom.

Glasovi su dolazili iz zemlje, učini mi se, glasovi naših predaka.

Vidio sam okolo grnčarske radnje široku poljanu, po kojoj su se rascvjetale crvene lile. Krv nekadašnjih ratnika, onih koji se činjahu nepobjedivi i vječni, a ta ljubičica, koju još zovu dan - i noć, to su oči nekadašnje ljepotice, rođene na ovoj zemlji, čija su stopala dodirivala pločnike grada, kojim ti sada hodiš.

Čuo sam glasove mojih protivnika, koji se bijahu ustremili na mene i moju nauku. Rughali su se pjesmama koje pišem, a koje su oni u tajnosti prepisivali i divili im se, ne prezajući da kažu da su njihovo djelo, koje sam ja prisvojio.

Ja sam bio ti

Pogledom obuhvatih polje, puno raznobojnog cvijeća, pomislih ono je niklo iz zemlje u kojoj spavaju oni koji su živjeli prije nas. Zasljepi me ta raznobojnost, ta čarolija boja kojom je isijavalo cvijeće, ali i rastuži. Dohvatih krčag (nesiguran da je to onaj koji sam kupio u predvečerje u onoj radnji na bazaru Nišapura!), nalih ga najboljim vinom iz Isfahana. Prinesoh usnama, kad krčag progovori: *prije dugo vremena, ja sam bio ti, Hajm.*

Isputih krčag, razbi se u paramparčad. Vino poteče pločnikom. I vrati se zemlji, gline i vino.

Iz parčića razbijenog krčaga, govorio je glas persijske zemlje, koji je ujedno bio i moj glas.

U taj čas se probudih. Krčag kojeg sam prošlog dana kupio, bio je čitav. Ali prazan. Napunio sam ga do vrha, ispio na dušak. A onda sam uzeo pribor za pisanje i zapisao:

*Sinoć pridoh radnji jednoga lončara,
Sto lonaca čuti, a sto progovara,
Dok najednom jedan lonac glas ne diže:
Ko nas traži, ko prodaje, a ko šara?*

.....
*To ne vidi svako oko al' ja vidim
Prah predaka u rukama svih grnčara!*